

**Иқтибос аз маводи инвентаризатсионии мероси фарҳанги  
ғайримоддӣ  
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

**1. Номи унсур:**

- Номи унсур ба забони миллӣ: “Зарҳалкорӣ”, тиллокорӣ, тазҳиб
- Номи пурра ба забони англисӣ: “Gilding”, gilded, illumination.

**2. Рақами тартибии феҳрист ва санаи воридшавӣ**

Унсур дар Феҳристи миллии мероси фарҳанги ғайримоддӣ таҳти рақами № E108, Зарҳалкорӣ, дар Бахши 5, Касбу ҳунарҳои суннатӣ, дар санаи 14 январӣ 2022 ворид шудааст.

Феҳрист дар ҷаласаи Ҳайати мушовараи Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст.

Унсурҳои марбут ба зарҳалкорӣ дар Феҳрист: E017 – наққошӣ, E053 – миниатюрнигорӣ, E065 – хаттотӣ. E079 – кундал.

**3. Мансубияти унсур ба бахш ва зербахши феҳрист**

- Касбу ҳунарҳои анъанавӣ;
- Донишу таҷрибаҳои марбут ба табиат ва кайҳон.

**4. Паҳншавии ҷуғрофӣ унсур**

Зарҳалкорӣ дар шаҳри Душанбе, ноҳияҳои тобеи марказ ва вилояти Суғд, Ҷаъол мебошад.

**5. Номи ҷамъият, гурӯҳ ва афроди марбут ба унсур.**

1. Арт-галереяи «Сомониён» ҳамчун маркази намоиши рассомони муосири тоҷик дар шаҳри Хучанд аз соли 1999 ба ҷаъолият мекунад. Ташкилкунанда ва сарвари он Ҷӯраев Ғафур мебошад.
2. Намояндагони маъруфи мактаби Хучанд: Сангинов Рустамҷон,

Ахмедов Иномҷон, Умаров Абдуқаҳҳор, Муллоҷонов Мансур,  
Сангинов Шарифҷон.

3. Иттифоқи рассомони вилояти Суғд. Сарвараш хонум Насиба Эшонова.
4. Иттифоқи хунармандони Тоҷикистон, директораш Наргис Ҳомидова.
5. Коллеҷи рассомии шаҳри Душанбе.
6. Донишкадаи давлатии санъати тасвирӣ ва дизайни Тоҷикистон.

## **6. Иштироки чамъият, гурӯҳ ва иҷрокунандагони унсур дар раванди феҳристсозӣ.**

Соли 2013 дар Пажӯҳишгоҳи илмӣ-тадқиқотии фарҳанг ва иттилоот (ПИТФИ) гурӯҳи коршиносони МФҒ барои гирдоварии маводи тоза ва таҷдиди Феҳристи миллии мероси фарҳанги ғайримоддӣ таъсис ёфт. Ба гурӯҳ фолклоршиноси тоҷик Раҳимов Д. аз Академияи илмҳои ҶТ роҳбарӣ мекард. Инчунин ба гурӯҳ муҳаққиқон аз ПИТФИ – Қличева Н., Зубайдов А., Муҳаммадиев Ҳ., Обидпур Ҷ. ва Холмуродов З.; аз муассисаҳои дигар Аминов А. (Институти забон ва адабиёт), Муродов М. (Донишгоҳи миллии Тоҷикистон) ва Қодиров Ф. (Донишкадаи давлатии санъати Тоҷикистон ба номи М. Турсунзода) шомил буданд. Гурӯҳ якҷанд сафарҳои хидматӣ чиҳати гирдоварии мавод ба вилояти Суғд, Хатлон, водии Ҳисор, Рашту Кӯлоб ва Бадахшон созмон доданд. Дар ин сафарҳо коршиносон бо намояндаҳои ТҒҲ-и маҳаллӣ, бо хунармандони халқӣ, сарояндаҳову муғрибон, санъаткорон, омӯзгорон, намояндаҳои муассисаҳои давлатӣ ва ғайра ҳамсухбат шуда, мавод чамъ оварданд. Инчунин аз 4 минтақа (Суғд, Қурғонтеппа, Кӯлоб ва Хоруғ) намояндаҳои гурӯҳ барои такмили феҳрист мавод фиристодаанд.

Дар робита ба ин соли 2013 аввалин “Феҳристи унсурҳои мероси фарҳанги ғайримоддӣ” тартиб дода шуд, ки он 48 унсури фарҳанги маънавии халқи тоҷикро дар бар мегирифт.

Пас аз як сол ходимони илмии Пажӯҳишгоҳи илмӣ-тадқиқоти фарҳанг ва иттилоот соли 2014 «Феҳристи миллии мероси фарҳангии ғайримоддӣ»-ро бо дарҷи 286 намунаи фарҳанги суннатӣ тартиб дода, ба чоп расониданд. Солҳои 2016, 2018, 2020 ва 2022 ин феҳрист бо иловаи маводи тоза ва таҳрирҳо боз ба забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ нашр гардид.

## 7. Тавсифи унсур

Зарҳалкорӣ, тиллокорӣ, тазҳиб – навъе аз санъати тасвирӣ аст, ки дар гузашта бо он varaқҳои китобҳои динӣ ва бадеиро ороиш меоданд. Дар шероза ё ҳошияҳо нақшҳои исломӣ мекашиданд ва бо оби тилло ё ин ки зарҳал ранг мекарданд. Санъати тазҳиб инчунин дар гузашта дар миниатюранигорӣ, хаттотӣ ва ороиши китобҳои дастхат истифода мешуд. Ин санъат баъдан рушд ёфта, дар ороиши деворҳо, лавҳаҳо, ашёи рӯзгор, маснуоти заргарӣ ва ғайра роҳ ёфт.

Бо ин навъи нақшоӣ девору сутунҳо, сақфи қасрҳо ва хонаҳо ороиш дода мешаванд. Масалан, дар Маҷмааи фарҳангӣ-фароғатии «Кохи Наврӯз» толори бошукӯҳи «Зарандуд» яке аз калонтарин толорҳо ба ҳисоб меравад, бо усули тиллокорӣ оро ёфтааст. Баъзан дар кундалнигорӣ ҳам аз усули тазҳиб истифода мешавад.

## Тарзҳои интиқол

Донишу таҷриба ва маҳорати зарҳалкорӣ то ба имрӯз бо ду роҳи анъанавӣ интиқол меёбанд. Тарзи якуми интиқол бо усули «устод-шогирд» сурат мегирад. Устоҳои зарҳалкор ва ё нақшошон шогирдони худро ҳамроҳ дар иҷрои амалҳои ороишӣ ҳамроҳ мегиранд. Онҳо якҷоя кор карда, шогирд аз устод нозуқиҳои зарҳалкориро меомӯзад.

Тарзи дуюми интиқоли ҳунари зарҳалкорӣ дар мактабҳои рассомӣ, коллечҳо ва Донишкадаи давлатии санъати тасвирӣ ва дизайни Тоҷикистон тавассути барномаҳои махсуси дарсӣ сурат мегирад. Дар гурӯҳҳо ба шогирдон нозуқиҳои тасвири нақшҳои исломӣ ва миниатюранигорӣ ба таври профессионалӣ омӯзонда мешавад.

## Муассиса ё созмони масъул

Муассисаи масъули таҳияву тақмили Феҳристи миллии мероси фарҳанги ғайримоддӣ Пажӯҳишгоҳи илмӣ-тадқиқотии фарҳанг ва иттилооти Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Феҳрист дар ду сол як маротиба таҷдид ва тақмил мешавад.

## 8. Низоми дастарсӣ ба Феҳрист:

Нусхаи тоҷикӣ ва англисии феҳрист дар сомонаи ПИТФИ бо нищонаи зерин дастрас мебошад:

<http://pitfi.tj/node/96/>



## **Extract of the National Inventory of the Republic of Tajikistan for ICH**

1. **Full name of the element:** "Gilding", gilded, illumination.

2. **Inventory number and date of registration**

The element has been included in the national inventory titled "National Inventory List of Intangible Cultural Heritage", Chapter 5. – Folk Crafts, No. E108 – Gilding", gilded, illumination

Connected other element: Chapter 5. – Folk crafts, No. E017 – Naqqoshi (Painting), E053 – миниатюрнигорӣ (Miniature), E065 – Khattati (Calligraphy). E079 – Kundal (Bas-relief painting).

The list was adopted in the framework of Annual Report Meeting of of the Ministry of Culture of the Republic of Tajikistan in January 14, 2022.

3. **Category and sub-category of the element**

- Knowledge and practices concerning nature and the universe;
- Traditional craftsmanship.

4. **Geographic range of the element**

The element is distributed in the all over territory of the Republic of Tajikistan, but more in the Sughd region, Hisar valley and Mountainous Badakhshan Autonomus Region.

Also rubab playing practices and craft of rubab making are in Iran (Islamic Republic), Islamic Republic of Afghanistan, Republic of Uzbekistan, as well as among the Chinese Uyghurs.

5. **Name of communities, groups and individuals concerned**

The element is the wide spreaded in Tajikistan, that is concerned in all communities and levels among people of the country. But most concerned communities and groups of the element are as following:

1. Master Abdusamadov Abdughaffor, his children and disciples

live in Khujand, Esenin street, house 7 and are engaged in the manufacturing and repair of rubabs.

2. The Zawqibekovs family who has "Museum of Music Instruments" in Dushanbe city, 34 Bokhtar str.
3. The family ensemble "Kholovs" of Kulob, Khatlon region.
4. "Babayon" of Khujand, Sughd region.
5. The family ensemble "Murodovs" of Bokhtar, Khatlon region.
6. Ensemble of female rubab players (rubābnāvāz) at the State Philharmonic Society "Chaman" in Dushanbe city.
7. Folklore ensemble "Karatogh" of Tursunzoda city.
8. Rubab making master Suhayli Dilshodov, his two sons and 5 disciples live in Khidorjev village of the Roshtqala district.

#### **6. Participation of communities, groups, practitioners and bearers of the element in the process of inventory-making**

7.

In 2013 in the Research Institute of Culture and Information (RICI) was organized a group of experts for gathering fresh materials and updation of the national inventory list. The group was headed by Tajik folklorist from Academy of Sciences Dr. Rahimov D. In the group also were included researchers from RICI: Klicheva N., Zubaydov A., Muhammadiev H., Obidpur J, and Kholmurodov Z.; from other institutions – Aminov A., (Institute of Language and Literature); Murodov M., (Tajik National University) and Qodirov F. (Tajik Institute of Arts). The group conducted several fieldworks in Sughd, Kulob, Hisar valley, Rasht and Khatlon region and collected the necessary materials for completion of the inventory list. In these fieldworks experts collaborated with local NGO's, folk artists, folk craftsmen, folk singers, musicians, performers, teachers, representatives of local governments, and other people. Also in 4 regions of the country (Sughd, Bokhtar, Kulob, Khorogh) work representatives of the Inventory group, which provide with fresh materials and information about situation of each element. The updating activity carried out in frame of "State program on safeguarding ICH in the territory of the country for the period of 2013-2020".

In the Research Institute of Culture and Information was created ICH data base for inventory materials and other information. The element was

identified on the basis of researches and inventory documents filled out by working group from different regions of Tajikistan.

Working group of the RICCI has examined the proposed element and after decision of experts the element was included to the National Inventory List of ICH.

After a year in 2014 the scholars of Research of Institute of Culture and Information (RICI) created "National Inventory List of ICH" with the inscription of 286 elements of traditional culture. In 2016, 2018, 2020 and 2022 the Inventory list updated with new elements, its information edited and published in english and tajik languages.

## **8. Description of the element**

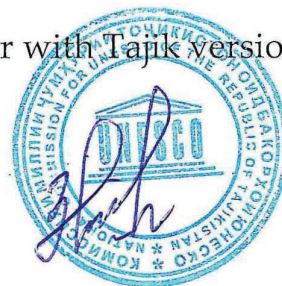
## **9. Bearers and modes of transmission**

## **10. Responsible entity, state agency, institution**

Office responsible for updation the national inventory is Research Institute of Culture and Information of Tajikistan. The inventory will be updated every two years.

## **11. Access to the inventory**

The English version of the inventory together with Tajik version is available at: <http://pitfi.tj/node/96/>



		сӯрохон хар як мухра аз 1 то 5 тори ришта мегузаранд. Мухраҳоро арӯсон, ҷавондухтарон дар ҷашну маросимҳои хурсандӣ ба гардан меовезанд.				
E107	ШИКОР, <i>шикорчиӣ</i>	Шугл ва яке аз воситаҳои дарёфти ғизо ва рӯзгузарони мардум. Дар кӯхистони кишвар ҷонварони гуногуни сайлшаванда: бузи кӯҳӣ, нахчир, оху, хирс, сугур, рубоҳ, гург, заргӯш, саги обӣ, кабк, бедона ва ғайра зинлагӣ мекунанд, ки шикорчиён онҳоро шикор намуда, маҳсулоти онҳо – гӯшт, тухм ва пӯсту рағнашонро гирифта, бо мақсадҳои мухталиф истифода мекунанд. Шикори гурӯҳиро шикори <i>ҳалқия, ҳалқашикор ё қанаргашикор</i> меноманд.	2016	Саросари кишвар	Фаъол	1. Аламшоев Қ. Фарҳанги шикор дар Помир. – Д., 2015. 2. Раҳимов Д., Аламшоев Қ., Шарипов Н. Шикор // Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик. – Д., 2017. – Ҷ.2. – С. 713-725.
E108	ЗАРҲАЛКОРИ, <i>тиллокорӣ, тазҳиб</i>	Тазҳиб – навъе аз санъати тасвирӣ аст, ки дар байни тоҷикон онро <i>зарҳалкорӣ</i> ва <i>тиллокорӣ</i> меноманд. Бо ин навъи рассомӣ девору сутунҳо, сакфи касрҳо ва хонаҳо ороиш дода мешаванд. Масалан, дар Маҷмаи фарҳангӣ-фароғатии «Ҷохи Наврӯз» толори бошукӯҳи «Зарандуд» яке аз калонтарин толорҳо ба ҳисоб меравад, бо усули тиллокорӣ оро ёфтааст. Санъати тазҳиб инчунин дар гузашта дар миниатюранигорӣ ва ороиши китобҳои дастхат истифода мешуд. Махсусан, дар китоби муқаддаси Қуръон хошияхоро бо гулҳои исломӣ ва зарҳалкорӣ зинат мекарданд. Баъзан дар кундалнигорӣ ҳам аз усули тазҳиб истифода мешавад.	2022	Душанбе, Хучанд, Истаравшан	Фаъол	1. Рузиев, М. Декоративно – прикладное искусство таджиков. – Д., 2003. 2. Санъати мардумии Тоҷикистон (хунари анъанавӣ). – Д., 2011.





		Skills of making necklace from colorful beads with needle and treads. This craft belongs to women. There are different kinds of necklace, such: khafaband, gardi khazinam gardanband, dastpona, peshovez and etc.				минтақан Кӯлоб // Фарҳанги ғайримодии халқи тоҷик. Шумораи 4.- Д., 2017. – С.8-29.
E107	SHIKOR, <i>shikorchigi</i>	Hunting – a traditional craft of the mountainous people. Hunters hunt animals for their meat, fat, skin, eggs and etc. There are some traditional methods of hunting.	2016	All over the country	Viable	1. Аламшоев Қ. Раҳимов Д. Шикор // Донишномаи фарҳанги мардуми тоҷик. Ҷ.2. 2016. 3. Раҳимов Д., Қасбу ҳунарҳои мардуми тоҷик. – Д., 2014.
E108	ZARHALKORI, <i>tillokori, tazhib</i>	Zarhalkori – art of illumination, a kind of traditional painting and decoration of paper and leaves of manuscripts. Zarhalkori or tazhib closely connected with calligraphy and miniature art. The illumination is made with golden powder or gilden. This art has influenced also to architecture, decoration of household stuff like tables, chairs, chests, cupboards and etc.	2022	Dushanbe, Khujand, Istaravshan	Viable	1. Рузиев, М. Декоративно – прикладное искусство таджиков. – Д., 2003. 2. Санъати мардумии Тоҷикистон (хунари анъанавӣ). – Д., 2011.

